

Deel 1

1. Rotterdam 1940 Herinnering

Zittend op de rand van zijn brits veegt Gijs zijn brilletje met de ijzeren randjes en de verende pootjes schoon. Nu ziet hij de puzzelstukken van de scheuren in de muur wazig. Ze worden scherp door de schone glazen.

Zoveel herinneringen.

Wanneer was die ergste dag? Hij ging al naar school. Een tekening. Bloemen waarbij hij mooie, zwarte lijnen trok tussen de blaadjes en de steeltjes. Hij riep moeder om die mooie tekening te laten zien. Haar voetstappen op de trap. Hij knaagde op de achterkant van het potlood en keek naar haar vreemde binnenkomen. Ze drukte een punt van haar blauwe ochtendjas tegen haar gezicht. Met een rare stem zei ze: ‘Och, lieve jongen. Papa is dood. Papa is gestorven.’ Zijn adem stokte. Beide handen klemde hij om de rand van de keukentafel. Eén lange, jammerende kreet kwam uit zijn keel: ‘Nee, moeder!’

De tranen op haar gezicht waarvan beekjes uitmondten op haar mouwen ziet hij weer voor zich. Hij liet zich van de stoel vallen en kroop tegen haar aan. Haar handen vouwden zich om zijn magere jongensgezicht, haar natte wang tegen de zijne.

Later gingen ze naar boven, de halfdonkere ouderslaapkamer in. Een grijze lichtstreep gleed tussen de gordijnen door over het bed. Daarin lag een gestalte. Deze stille, uitgestrekte man in het grote bed was niet zijn vader. Zo wit zijn gezicht. Hij sliep niet. Alsof hij van ijs was geworden. Kil voelde zijn wang onder zijn hand bij het aarzelende aanraken. Waarom had zijn lieve, zachtaardige vader hen in de steek gelaten? Hij kon het niet begrijpen. Aan hem denken voelt als een diepe, zwarte leegte.

Later begreep hij pas dat zijn vader zelf koos voor de dood. In de Eerste Wereldoorlog woonde zijn vader in België, en was getraumatiseerd. De naderende onheilsmeldingen over het Nazisme leidden hem tot de keuze om niet langer te willen leven.

De beelden keren zich naar de zomer. Hij gaf een buurjongetje een mep die zijn autootje niet terug wilde geven. Moeders donkere ogen keken hem aan.

‘Slaan is verkeerd, Gijs. Je kunt beter zeggen, je mag hem nog even hebben, maar zo meteen wil ik hem terug. Jij bent de wijste.’

Met zijn angst voor grote kinderen moest hij vergevingsgezind en aardig blijven. Tegenstand voelde hij, altijd maar tegenstand. Voortdurend zijn moeders droom aanhoren van het groeien naar een rechtvaardige sociale samenleving zonder oorlog en opstandigheid, zijn hele kindertijd door. Ze zei dat geweld een probleem niet oplost zonder dat er brokken vallen.

Hij denkt aan kennissen in diezelfde tijd bij hen op visite, tijdens landerige, warme dagen waarop de kinderen naar buiten werden gestuurd: ‘Gaan jullie maar lekker buiten spelen, straks krijgen jullie limonade.’ Door de openslaande deuren draafden ze weg over het gazon achter de bal. Nooit voelde hij zich meer alleen dan met zulke groepjes kinderen. Ze lieten hem links liggen bij de spelletjes. Gapend zat hij bij de lariks in de tuin op het houten bankje. Als ze hem zouden vragen om mee te doen had hij het niet eens gewild. Zijn moeder wist niet dat hij nooit meedeed. Maar, denkt hij, ze is er wel altijd voor mij. Ik klop nooit vergeefs bij haar aan. Ach moeder. Hij kon niet op tegen haar argumenten. Toch heeft hij op de school van Hans Breedveld de opvattingen over geweldloos verzet beter leren begrijpen en ook aanvaard. Maar vrede? Hoe dan?

Hij is een gevangen dienstweigeraar.
